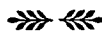

Autójelzések	A z o r s z á g n e v e			Megoldás
	1.	X.	2.	
BG	Belgium	<i>Bulgária</i>	Brazília	X
A	<i>Ausztria</i>	Albánia	Ausztrália	1
CS	Csád	Chile	<i>Csehszlovákia</i>	2
CH	Ciprus	Cuba	<i>Svájc</i>	2
DK	Dominika	Németország	<i>Dánia</i>	2
E	Ecuador	<i>Spanyolország</i>	Egyiptom	X
GB	Paraguay	Görögország	<i>Nagy-Britannia</i>	2
IL	<i>Izrael</i>	Itália	Indonézia	1
NL	<i>Hollandia</i>	Norvégia	Libanon	1
PL	Peru	<i>Lengyelország</i>	Panama	X
R	Irán	Szíria	<i>Románia</i>	2
SF	<i>Finnország</i>	Szenegál	Svédország	1
SU	Uruguay	<i>Szovjetunió</i>	Japán	X
+ 1				
RC	Rodesia	<i>Kína</i>	Írország	X

Eredmény: Helyes válaszonként 0,5–0,5 pont.

(Következik a befejező rész)

FARKAS KATALIN

Szeged, Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

„Illemtan” általános iskolában

A szépérzéken „... nem csupán a csillagos ég, a képek, a ruhák szépségét értem, hanem a magatartás szépségeit, esztétikáját. A magatartás is lehet szép vagy rút.”

(Makarenko)

Az illem, az etikett szabályai együtt változnak a társadalom fejlődésével. A történelem során megváltoztak a viselkedés szabályai, nincsenek ma már szigorú „törvények”, előírások az emberek érintkezésében. Szinte lehetetlen felsorolni, hogy milyen sok és bonyolult megkötés érvényesült a korábbi társadalmakban. (Pl. egy 50 évvel ezelőtt kiadott illemkódex 1001 paragrafusban foglalja össze a legfontosabb tudnivalókat.) Figyelmeztet: „Aki a büntetőtörvénykönyv ellen vét,

többnyire szabadságvesztéssel lakol. Aki az Illemkódex szabályai ellen vét, azt a társaság gyakran csendes bojkottal, kizárással, a lealázás ezernyi módjával, az egyéni érvényesülés lehetőségeinek megvonásával bünteti. Ez sokszor rosszabb a szabadságvesztésnél is.” [3, 8]

Ma már természetesen nem erről van szó. Társadalmunkban az etikett, az illemszabályok az emberek közötti valóban humánus viszonyokat tükrözik. A humanizmus nemcsak egyszerűen az ember szeretetét, emberséget jelent, hanem az emberek egymáshoz való viszonyát, érintkezési formáját is.

Szocialista humanizmusunknak az ember iránti viselkedés külső formáiban is meg kell nyilvánulnia. Az udvariasság, az előzékenység, a köszönés kialakult társadalmi formái nem felesleges, nem elvetendő dolgok... Társadalmunk megőrzi az emberi érintkezésben a történelem során kialakult szép formákat, és mély emberi tartalommal tölti meg őket.” [4; 94]

Ezek a formák csak akkor szépek, akkor esztétikusak, ha nem üres formások, vagy formáknak ellentmondó tartalmak. Az emberek tisztelete formailag is kifejlődik a tapintat, a figyelmesség, az udvariasság szabályaiban.

Az Etikái Kislexikon szerint az udvariasság: „... a magatartás-kultúra elemi követelménye; magában foglalja az előzékenységet, a külsőleg is kifejezésre jutó jóindulatot, a szolgálatkészséget, a gyöngédséget, a tapintatot.” [7; 259]

A szocialista társadalomban az etikett egybeesik az udvariasság általános követelményeivel, a szocialista humanizmus elvein alapszik. Az emberek, az emberi méltóság tisztelete kifejeződik az udvariasság, az előzékenység szabályaiban.

Az ember magatartása jellemezhető erkölcsi szempontból, mint erkölcsi jó, vagy rossz és esztétikai szempontból, mint szép vagy csúf. Így beszélhetünk a magatartás etikai és esztétikai vonatkozásáról.

„Nagyra kell értékelnünk a társadalmi érintkezés olyan formáiban megnyilatkozó esztétikumot, mint az udvariasság, az előzékenység, a köszöntés, a társas együttlét alkalmainak viselkedési szabályai.” Beszélhetünk a tárgyi környezet, az étkezés esztétikumáról; fontos nevelési kérdés az öltözködés, a hajviselet. [4; 150]

Az emberi együttélés esztétikuma iránti érzék nevelése az esztétikai nevelés fontos, nem elhanyagolható ága.

Természetesen ez nem azt jelenti – mint erre korábban utaltunk –, hogy a kulturált, művelt magatartás öncélú és külsőségekben kimerül.

Néhány évvel ezelőtt falusi-tanyai ifjúsági klubokban szerveztünk előadásokat. Bennünket is meglepett: a legtöbben az Illik, nem illik című vitaindítót igényelték. A résztvevők (249) közel negyedrése hozzászólt, kérdéseket tett fel. [8; 449] Elmondták: naponta felmerül bennük a kérdés: hogyan viselkedjünk; mi illik, mi nem; mit kívánhatnak tőlünk, mit kívánhatunk másoktól? Melyek az otthon, a társas élet, az étkező asztal, a nyilvánosság előtti fellépés követelményei?

Ezeknek a problémáknak nagy jelentősége van, hisz nap mint nap emberekkel vagyunk együtt. Az emberekkel való érintkezés sajátos követelményeket támaszt elénk. A fiatalok elmondták: arra törekcsenek, hogy olyan viselkedési, magatartási formákat sajátítsanak el, amelyek eligazítják őket, biztonságot kölcsönöznek nekik.

A fiatalok véleménye, igénye adta az ötletet, hogy egy általános iskolai felsőtagozatos nevelőotthonban a viselkedés alapvető szabályaival kapcsolatos beszélgetéseket, vitákat, bemutatókat, vetélkedőket szervezzenek. Ezeket a foglalkozásokat napközi otthonban, úttörőfoglalkozáson, kollégiumban, diákotthonban, osztályfőnöki órán is meg lehet szervezni.

A Nevelési Terv és a Tanterv által előírt követelményeket figyelembe véve állítottuk össze a tanulókkal közösen beszélgetéseink tematikáját.

Érdekes, hogy a gyerekeket legjobban az étkezés kultúrája, az étlapok használata érdekelte. (Bizonyára családban nevelkedő gyerekek ezt otthon megkapják.) Nagyon sokat tanulmányoztuk az étlapokat, hogy vendéglőben tudják: hogyan kell rendelni, melyik név milyen ételt takar. A Nevelési Terv alapján a nevelési követelmények a szocialista humanizmusra, illetve az esztétikai nevelésben:

„Tisztelje a másik nemet, magatartása velük szemben legyen nyílt, természetes, ugyanakkor udvarias, fegyelmezett. Legyen tisztelettudó, figyelmes és előzékeny tanárai iránt, akik érte dolgoznak. Legyen udvarias és tisztelettudó az idősebbek iránt. Tudja, hogy magatartásával kifejezheti tiszteletét, szeretetét... Tudjon különbséget tenni a tiszteletadás és az alázatosság, az udvariasság és az udvariaskodás között.” [1; 127]

„Értékelje a tiszta, gondozott külső szépségét. Testtartását, testmozgását igyekezzék harmonikussá tenni. Ismerje a leggyakoribb társasági táncokat. Társas összejöveteleken kulturáltan és udvariasan viselkedjék, ezt követelje meg társaitól is. Ismerje fel, hogy az embert nem egyszerűen külseje teszi széppé, hanem magatartása is.” [1; 129]

A FOGLALKOZÁSOK

1. A jó modor, az illetudás fontossága. Illemszabályok a múltból. A régi világ etikett-szabályairól.
2. A bemutatkozás, megszólítás, tegezés, magázás, köszönés.
3. Telefonálás, magán- és hivatalos levelek. Jókívánságok tolmácsolása. (Hogyan gratuláljunk szóban, írásban.) Viselkedés hivatalos helyen.
4. Az érkezés kultúrája. Viselkedés az asztalnál. Terítés. Evőeszközök használata.
5. Hogyan viselkedünk vendéglőben? Mi van az étlapon? Étlapismeret.
6. Művelődés, szórakozás illemtana. A könyv, a könyvtár. Múzeum, kiállítás, színház, klub. tánc. Szállodában, üdülőben. Kirándulás, túrán.
7. Vendégségben, vendéglátás. Az ajándékozás művészete. Ajándékot kapni, ajándékot adni. Mikor, kinek, mit és hogyan?
8. Szüleink és tanáraink tisztelete, udvariasság idősebbekkel. Fiúk-lányok kapcsolata. Barátság, szerelem.
9. Hogyan öltözködünk? Az öltözködés és a divat. A modern öltözködés, az egyszerű külső.
10. Testápolás, ápoltság, hajviselet. Az egészség illemtana. A beteglátogatás. Testtartás, testmozgás. Tiszta, gondozott külső.

A foglalkozásokon „bemutatókat” (terítés, evőeszközök használata stb.) vetélkedőket szerveztünk. A kérdésekből néhányat bemutatunk.

Végül két tanulmányra hívnánk fel az érdeklődők figyelmét. Mindkettőből egy-egy mondatot. Ferge Szusza írja: „Mindenesetre, a pedagógusok szinte egységesen úgy vélik, hogy a felsorolt elemek közül a mindennapi viselkedési kultúra az, amivel az iskolának a mainál sokkal inkább kellene foglalkoznia.” Néhány számadat az általános iskolai pedagógusok véleményéből: viselkedési kultúrával többet kellene foglalkozni az iskolában a megkérdezettek 76%, illetve 84% szerint. (A budapesti és vidéki pedagógusok, az összes megkérdezett %-ában.) Étkelési, higiéniái kultúrával 62%, illetve 65%. [10; 28]

A másik tanulmányban Ligetiné Verebély Anna: „Az udvariasság, különösen a serdülés korától kezdve fokozódó igény... Az akarati tulajdonságot és az esztétikai érzékenységet, mint többletet kell jobban fejleszteni a pedagógiai gyakorlatban.” [13; 86]

IRODALOM

- [1] Az általános iskolai tanulók nevelésének tervszerű programja. Tankönyvkiadó, Bp. 1970.
- [2] Az egészség illemtana. Az orvos válaszol sorozat. Medicina, Bp. 1966.
- [3] Az Új Idők illemtan-dexa. Singer és Wolfner Irodalmi Intézet R. T. kiadása. Bp. 1930.
- [4] Dr. Ágoston György: Neveléstudomány. Tankönyvkiadó, Bp. 1970.
- [5] Burget-Kovácsvölgyi: Hogyan viselkedjünk. Móra Ferenc Könyvkiadó, Bp. 1962.
- [6] Dobroslav Fall: Szia? Jó napot! Minerva, Bp. 1963.
- [7] Etikai kislexikon. Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1967.
- [8] Farkas Katalin-Waldmann József: Ifjúsági klub - ifjúsági akadémia. Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei, Szeged, 1974.
- [9] Fejér István: Tudni illik, hogy mi illik. Minerva, Bp. 1966.
- [10] Ferge Szusza: A pedagógusok képe az iskola társadalmi szerepéről. Valóság, 1973. 2. sz.
- [11] Füzy Pálné: A vendég száz arca. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1971.
- [12] Gyenes István: Mi illik, mi nem illik. Minerva, Bp. 1975.
- [13] Ligetiné Verebély Anna: Tanulmányok az esztétikai nevelés témaköréből. Akadémiai Kiadó, Bp. 1975.
- [14] Ligetiné Verebély Anna: Az esztétikum felfedezésének útjain.
- [15] Réczey-Pekárdi-Gondi: Etikett, társasélet, protokoll. Minerva, Bp. 1965.
- [16] Venesz József: Ételismeret felszolgálóknak. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1966.

ILLIK, NEM ILLIK TOTÓ

(bemutakozás, tegeződés, levelezés)

1. Bemutakozáskor a férfi
 - 1 mindig feláll;
 - 2 csak, ha idősebbnek vagy nőnek mutatkozik be;
 - x ülve marad.
2. Bemutakozáskor a nő
 - 1 mindig feláll;
 - 2 csak ha a férfi kora, tekintélye indokoltá teszi;
 - x mindig ülve marad.
3. Telefonáláskor ki mutatkozik be először?
 - 1 a hívó fél;
 - 2 a hívott fél;
 - x elég ha a hívó fél mutatkozik be.
4. Hogyan mutatkozol be?
 - 1 a beceneved mondd;
 - 2 teljes nevedet mondd;
 - x keresztnévedet mondd.
5. Zavarban vagy, nem tudod, hogy új ismerősödet hogyan szólítsd. Mit teszel?
 - 1 legjobb elkerülni a megszólítást;
 - 2 néminek vagy bácsinak szólítod, így a legtiszteletudóbb;
 - x egyszerűen megkérdezed hogyan szólíthatod.
6. Ki kezdeményezi a kézfogást?
 - 1 mindig a nő;
 - 2 mindig az idősebb
 - x a nők, az idősebbek, de függ a beosztástól, társadalmi elismeréstől.
7. Nevelőd és öcséd van a szobában. A barátoddal érkezel. Hogyan mutatod be a nálad idősebb barátodat?
 - 1 a nevelőt és öcsédet bemutatod a barátodnak;
 - 2 a nevelőnek barátodat, neki öcsédet;
 - x a nevelőnek és öcsédnek bemutatod a barátodat.
8. Ha olyan helyiségbe lépsz be, ahol tartózkodik valaki
 - 1 megvárads, hogy köszönjenek neked;
 - 2 minden esetben te köszönsz előre;
 - x a köszönési szabályok érvényesek (férfi-nőnek stb.).
9. A tegeződés baráti kapcsolatot tételez fel. Iskolatársaiddal, barátaiddal természetes a tegeződés. Más esetekben ki ajánlja fel?
 - 1 életkortól, beosztástól függetlenül a nő;
 - 2 idősebb a fiatalnak, vezető a beosztottnak, nő a férfinak;
 - x mindig a pillanatnyi helyzettől függ.
10. Barátoddal, vagy egy kislánnyal levelezel. Mi a helyes?
 - 1 ilyen esetekben megfelel egy füzetlap, ceruzával írt levél;
 - 2 mindig rendes, tiszta lapra, tintával írsz levelet;
 - x az illetnek ezzel kapcsolatban nincsenek követelményei.
11. Megtanulsz gépelni. Elhatároztad, hogy magánlevelet is géppel írsz. Mi a helyes?
 - 1 legjobb, ha a teljes levelet, az aláírással együtt géppel írod;
 - 2 magánlevelet nem illik géppel írni;
 - x géppel írt levelet kézzel aláírod.

12. Barátod, testvéred levelet kapott. Miután közös ismerős a feladó:

- 1 ilyen esetben nyugodtan felbontod és elolvasod;
- 2 megváród, hogy a címzett felbontsa és titokban elolvasod;
- x a másnak címzett levelet nem bontod fel. Elolvasni csak a címzett engedélyével szabad.

+1 Válaszd ki a helyesen írt megszólítást!

- 1 Drága Ilona Néni és Tanár Néni!
- 2 Drága Ilona néni és Tanár néni!
- x Drága Ilona néni és tanár néni!

VENDÉGLŐ, VENDÉGSÉG

Mivel eszed? A számok mellé írd a megfelelő evőeszköz betűjelét!

1. tejberizs	A kanál
2. kompót	B kés
3. narancs	C villa
4. földieper	D kés, villa
5. sajt	E kézzel
6. kalács	
7. főtt tészta	
8. hús nélküli főzelék	

A fiatalok panaszkodnak, hogy vendéglőben ebéd után csak szeszes italt tudnának kérni. Pedig sok szeszmentes italt rendelhetsz.

A következő szavak betűi szeszmentes italok kezdőbetűi. Mik ezek?

konc, máj, ülő, szab

a megoldás lehet:

konc: kökényital, oázis, narancsital, cola
máj: márká, ásványvíz, jaffa
ülő: üdítő, limonádé, őszilé
szab: szőlőlé, almalé, birslé

ÉTELISMERET

1. Ha étlapot kellene készítened hova sorolnád a következő ételeket?

ecetes torma, borsos, sertéspörkölt, sertésborda, töltött paprika, csalamádé, majonéz, bécsi szelet, rizi-bizi, bácskai rizseshús

Leves:
Frissensült:
Készétel:
Saláta:
Köret:
Mártás:

2. Mi a különbség a következő ételek között?

párizsi szelet	bécsi szelet
tyúkhúsleves	újházi tyúkleves
gulyásleves	hamis gulyás
töltött káposzta	kolozsvári töltött káposzta.

3. Sok étlapon találd a következő ételeket. Mit jelentenek ezek a kifejezések. Hogyan készülnek ezek a finomságok?

szegedi rostélyos, csikóstokány, sertéscsülök pékné módra, erdélyi fatányéros, cigánypecsenye.

4. Milyen ételt rejtenek a következő kifejezések?

erőleves, palócleves, borscs, pacalpörkölt, natur sertésborda.